

Kur'ân'da Müselles Kelimeler (Ru'aynî'nin Tuhfetü'l-Akrân Örneği)

Mahfuz Geylani ¹

Öz

Müselles (مُتَلَسَّس) kelimesi lügatte üç boyutlu eşya anlamını ifade eder. Terim olarak ise harflerinden birinin harekesinin değişmesi ile anlamı değişen lafız demektir. Müselles olgusu Arapçanın zenginliğini gösteren en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir. Bir kelimeyi telaffuz etmek güçleştğinde nu daha kolay telaffuz edilebilen başka bir kelimeyle değiştirme eğilimi müsellesin oluşumunda kritik bir rol oynar. Arap dilinde üç hareke ile telaffuz edilen kelimelere dair çok sayıda eser telif edilmiştir. Ru'aynî, Kur'ân'da üç hareke ile okunabilen kelimeleri eserinde bir araya getirmiştir. Bu çalışma, Kur'ân metninde üç farklı hareke ile telaffuz edilebilen kelimelerin tespitini, söz konusu eserin ve müellifinin tanıtımını amaçlamaktadır. Yaptığımız araştırmada ülkemizde eser üzerinde herhangi akademik bir çalışmanın yapılmadığını tespit ettik. Çalışmada öncelikle Ru'aynî'nin hayatı hakkında bilgiler verilecek ardından Ru'aynî'nin konu ile ilgili zikrettiği müselles kelimeler ile gramer tahlilleri ele alınacaktır. Çalışmanın bu konuda yapılacak diğer çalışmalara katkı sunacağını ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Müselles, Teslîs, Ru'aynî, Tuhfetü'l-akrân.

Geylani, Mahfuz. "Kur'ân'da Müselles Kelimeler (Ru'aynî'nin Tuhfetü'l-Akrân Örneği)". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi 9/3 (Eylül2025), 1190-1213. <https://doi.org/10.32711/tiad.1737014>.

Geliş Tarihi	07.07.2025
Kabul Tarihi	17.09.2025
Yayın Tarihi	30.09.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

Muselles Words in the Qur'an (The Example of Ru'aynî's Tuhfet al-Akrân)

Mahfuz Geylani ²

Abstract

The word “Muselles” means a three-dimensional object in the lexicon. It means a word whose meaning changes with the change of the movement of one of its letters. When a word becomes difficult to pronounce, the tendency to replace it with another word that is easier to pronounce plays a critical role in the formation of muselles. Ru'aynî brought together the words that can be pronounced with three letters in the Qur'an in his work. This study aims to identify the words that can be pronounced with three different gestures in the Qur'anic text and to introduce this work and its author. In our research, we have determined that there is no academic study on the work in our country. In our study, firstly, information about Ru'aynî's life will be given and then the muselles words and grammatical analyses of Ru'aynî will be discussed.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Muselles, Trinity, Ru'aynî, Tuhfet al-akrân.

Geylani, Mahfuz. “Muselles Words in the Qur'an (The Example of Ru'aynî's Tuhfat al-akrân)”. *Turkish Journal of Theological Studies* 9/3 (Eylül2025), 1190-1213. <https://doi.org/10.32711/tiad.1737014>.

Date of Submission	07.07.2025
Date of Acceptance	17.09.2025
Date of Publication	30.09.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

² Assoc. Prof Dr, Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Rhetoric, Çanakkale, Türkiye, mahfuz@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6148-4342

Giriş

Müselles (ملت) kelimesi lügatte üç boyutlu eşya anlamını ifade eder.³ İstilah anlamı olarak harflerinden birinin harekesinin değişmesi ile anlamı değişen lafız demektir.⁴ Müselles iki kısımda incelenmiştir:

a. Sözcüğün harflerinden birinin harekesinin değişmesi ile anlamının değişmesi. الكلام (kelam, söz), الـكلام (yara) ve الكلام (sert kara parçası) sözcüklerinde olduğu gibi.

b. Sözcüğün harflerinden birinin harekesinin değişmesi ile anlamının değişmemesi. الزجاج, الزجاج ve الزجاج sözcüklerinde olduğu gibi. Zikri geçen sözcükte hareketler değişse bile bu kelime hep aynı anlama gelir.⁵

İsimlerde teslîs fâu'l-fiilin ve 'aynu'l-fiilin harekesinin; fiillerde ise 'aynu'l-fiilin harekesinin üç hareke (zamme-fetha-kesra) ile değişmesinden ibarettir.⁶ Müselles konusunda eser telif eden ilk kişinin Muhammed b. el-Müstenir (ö. 210/825) olduğu kaynaklarda yer almıştır.⁷ Bu alanda *el-Müselles* isimli bir eser telif edilmiştir.

Müsellesin ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden bazıları şunlardır:⁸

- Aynı anlamı ifade edecek çok sayıda kelime türetme çabası.
- Bir kelimeyi telaffuz etmek güçleştğinde onu daha kolay telaffuz edilebilen başka bir kelimeyle değiştirmek.
- Sözü en doğru ve etkileyici biçimde ifade etmeyi hedeflemek.

Müselles konusunda telif edilen eserlerden bazıları şunlardır:

- Ebü Zeyd el-Ensârî Sa'îd b. Evs b. Sâbit (ö. 215/830), *et-Teslîs*.
- Nebâ el-Kureşî (ö. 551/1156), *el-Alfâzul-müsellestu'l-ma'ânî*.
- Alî b. Muhammed eş-Şimşâtî (ö. 394/1004'ten sonra), *el-Müsellesü's-sahîh*.
- Muhammed el-Keyrevânî (ö. 412/1021), *el-Müselles*.
- Muhammed el-Herevî (ö. 433/1041), *el-Müselles*.

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan akademik çalışmalardan bazıları ise şunlardır:

- İbrahim Usta, "Eş-Zıt Anlam Bağlamında el-Müsellesât".
- Yakup Civelek, "Arap Dil Biliminde Müselles Kavramı".
- Ahmet Yüksel, Soner Gündüzöz, "Arap Filolojisindeki İştikâkî Ekber Sünaiyye Kuramları ve Müsellesât Olgusuna Courtenay'ın Fonem Kuramı Çerçevesinde Yeni Bir Yaklaşım Denemesi".

³ Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mûkerrem İbn Manzûr el-Mısırî, *Lisânu'l-Arab* (Beyrût: Dâr-u Sâdır, 1968), 2/123; Mecduddîn Muhammed b. Yakûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmusu'l-muht* (Beyrût: Dâr-u'l-Marîfe, 1430/2009), 178.

⁴ Müştâk Abbâs Ma'n, *el-Mu'cemu'l-mufasssal fî fîkhu'l-luga* (Beyrût: Dâr-u'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1422/2001), 158.

⁵ Ma'n, *el-Mu'cemu'l-mufasssal fî fîkhu'l-luga*, 158.

⁶ Mecduddîn Muhammed b. Yakûb el-Fîrûzâbâdî, *ed-Ğureru'l müsellese ve'd dureru'l- mubessese*, thk. Süleymân b. İbrâhim b. Muhammed el-Âyid (Riyâd: Mektebetu Nizâr Mustafâ el-Bâz, 1461/2000), (Muhakkikin mukaddimesi), 107, 108.

⁷ Mustafâ b. Abdillâh Hacı Halife, *Keşfu'z-zunûn an esâmi'l-kutubi ve'l-funûn* (Beyrût: Dârü İhyâi Turâsi'l-Arabî, ts.), 2/1586.

⁸ Fîrûzâbâdî, *ed-Ğureru'l müsellese ve'd dureru'l- mubessese*, (Muhakkikin mukaddimesi), 108, 109.

1. Ru'aynî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği

1.1. İsmi

Tam adı Ahmed b. Yûsuf b. Mâlik'tir.⁹ Künyesi Ebû Ca'fer¹⁰ 'dir. "el-Endelûsî", "er-Ru'aynî"¹¹, "Gırnâtî", "el-Mâlekî"¹² ve "el-Bîrî" nisbelerini almıştır. Halep'te yaklaşık otuz sene ikamet etmiştir.¹³ Hicrî 700'den sonra doğmuştur.¹⁴

1.2. İlmî Kişiliği

Ru'aynî, hem manzum hem de mensur eserler ortaya koyma hususunda dikkate değer bir yetkinliğe sahipti. Kendisi, bedî'sanatları ve bu sanatların farklı türleri hakkında derinlemesine bir bilgi ve birikime sahipti. Dindar bir kişiliğe ve seçkin bir ahlakî karaktere sahipti.¹⁵ Nahiv,¹⁶ sarf ve aruz¹⁷ ilimlerinde derin bir bilgisi vardı. Hem ibadete düşkün hem de şiirde yetenekliydi.¹⁸ Arap dilinde ve diğer ilimlerde pek çok eser telif etmiştir.¹⁹

1.3. Hocaları

Ru'aynî'nin kendilerinden ders aldığı hocalarından öne çıkanlar şunlardır:²⁰

1. Alî b. Ömer el-Keycâtî.
2. Muhammed b. Alî el-Bîsevî.
3. Ebû Hayyân.
4. el-Mızzî.

1.4. Vefatı

Ru'aynî, 779/1378 yılında²¹ Ramazan ayının ortalarında²² Halep'te²³ vefat etmiştir.

⁹ Celâluddîn Abdurrahmân es-Suyûtî, *Buğyetu'l-vuât fî tabakâtî'l-lugaviyyîn ve'n-nuhât*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kâhire: Matba'âtu İsâ el-Bâbî el-Halebî, 1384/1965), 1/35; İsmâil Paşa Bağdâdî, *Hedîyyetu'l-ârifîn esmâul müellifîn ve âsârü'l-musannifîn* (İstanbul: Müessesetü't-Târihu'l-Arabî, 1951), 1/114; Şihâbuddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî, *İnbâu'l-gumr bi ebnâi'l-umur*, thk. Hasan Habeşî (Mısır: Vizâretü'l-Evkâf, 1419/1998), 1/159; Şihâbuddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî, *ed-Düreru'l-kâmine fî'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine* (Haydarâbâd: Dâiretu'l-Ma'ârifî'l-İslâmiyye, 1414/1993), 1/340; Cemâluddîn Ebu'l-Mehâsin Yûsuf İbn Tağriberdî el-Atâbekî, *en-Nucûmu'z-zâhire fî mulûki Mısra ve'l-Kâhire* (Mısır: Vizâretü'l-Evkâf, 1383/1963), 11/189; Şemsuddîn Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed İbnu'l-Cezerî, *Gayetu'n-nihâye* (Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2006/1427), 1/138.

¹⁰ Muhammed Hayruddîn b. Mahmud b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî, *el-'A'lâm* (Beyrût: Dâru'l-İlmi li'l-Melâ'în, 2002), 1/274.

¹¹ İsmâil Paşa Bağdâdî, *Hedîyyetu'l-ârifîn esmâul müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, 1/114.

¹² İbn Tağriberdî, *en-Nucûmu'z-zâhire fî mulûki Mısra ve'l-Kâhire*, 11/189.

¹³ Ziriklî, *el-'A'lâm*, 1/274.

¹⁴ Askalânî, *ed-Düreru'l-kâmine fî'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine*, 1/340.

¹⁵ Suyûtî, *Buğyetu'l-vuât fî tabakâtî'l-lugaviyyîn ve'n-nuhât*, 1/35.

¹⁶ Askalânî, *İnbâu'l-gumr bi ebnâi'l-umur*, 1/159.

¹⁷ İbn Tağriberdî, *en-Nucûmu'z-zâhire fî mulûki Mısra ve'l-Kâhire*, 11/189.

¹⁸ Askalânî, *İnbâu'l-gumr bi ebnâi'l-umur*, 1/159.

¹⁹ Askalânî, *ed-Düreru'l-kâmine fî'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine*, 1/340.

²⁰ İbnu'l-Cezerî, *Tuhfetu'l-akrân*, 1/138.

²¹ İsmâil Paşa Bağdâdî, *Hedîyyetu'l-ârifîn esmâul müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, 1/114.

²² Askalânî, *ed-Düreru'l-kâmine fî'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine*, 1/340.

²³ İbnu'l-Cezerî, *Tuhfetu'l-akrân*, 1/138.

1.5. Eserleri

Ru'aynî'nin değişik ilim dallarında telif ettiği eserlerinden öne çıkanlar şunlardır:

1. *Risâle fi's-sîre ve mevlidi'n-nebî*.²⁴
2. *Tırâzu'l-hulle*.²⁵
3. *Şerhu'l-Bedi üyye*. İbn Câbir'ın *Bedi üyye* isimli eserinin şerhidir.²⁶
4. *Tuhfetu'l-akrân fîmâ kuri'e bi't-teslîs min hurûfi'l-Kur'ân*.²⁷ Çalışma konumuzu oluşturan eseridir.
5. *İktitâfu'l-ezâhir ve iltikâtu'l-cevâhir*.²⁸
6. *Reddü's-şevârid ilâ hükmi'l-kevâid*.²⁹
7. *Ref'u'l-hicâb an tenbihi'l-kitâb*.³⁰

2. Ru'aynî'nin Tuhfetu'l-Akrân Adlı Eseri

2.1. Eserin Adı

Eserin tam adı *Tuhfetu'l-akrân fîmâ kuri'e bi't-teslîs min hurûfi'l-Kur'ân*'dır. Eserin mukaddime kısmında, söz konusu isimlendirmenin müellif tarafından bizzat verildiği belirtilmektedir.

2.2. Eserin Baskısı

Eser, Dr. Alî Hüseyin el-Bevvâb'ın tahkiki ile 1328/2007 yılında Riyâd'da basılmıştır.³¹

2.3. Eserin Yazmaları

Eserin yazmalarının muhafaza edildiği kütüphaneler şunlardır:³²

- a. Paris nüshası. Eser Vataniyye Kütüphanesi'nde 4452 rakamı ile muhafaza edilmektedir.
- b. Zâhiriyye Kütüphanesi nüshası. Eser bu kütüphanede 9146 rakamı ile muhafaza edilmektedir.
- c. Mağrib nüshası.

2.4. Eserin Muhtevası

Eser, isminden de anlaşılacağı üzere ayetlerde üç vecih (zamme-fetha-kesra) ile okunan kelimeleri açıklamıştır. Müellif, 83 âyeti zikredip bu âyetlerde üç vecih ile okunan

²⁴ Zirikî, *el-'A'lâm*, 1/274.

²⁵ Askalânî, *ed-Düreru'l-kâmine fi'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine*, 1/340.

²⁶ Ahmed b. el-Makarrî et-Tilmisânî, *Nefhu't-tîb min ğusni'l-Endulusi'r-ratîb*, thk. İhsân Abbâs (Beyrût: Dâru Sâdır, 1388/1968), 2/676.

²⁷ İsmâil Paşa Bağdâdî, *Hediyyetu'l-ârifîn esmâul müellifîn ve âsârul-musanîfîn*, 1/114.

²⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhu'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûn 'an esâmî'l-kütüb ve'l-fünûn* (Beyrût: Dâru İhyâit-Turâsî'l-Arabî, ts.), 1/111.

²⁹ İsmail Durmuş, “Ru'aynî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (15.11.2024).

³⁰ Ebû Ca'fer Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. Mâlik b. İsmâil er-Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, thk. Alî Hüseyin el-Bevvâb (Riyâd: Dâru Kunûzi İşbiliyâ, 1238/2007), (Muhakkikin mukaddimesi), 11.

³¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 3.

³² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, (Muhakkikin mukaddimesi), 15-17.

kelimeleri alfabetik sıraya göre ele alıp kelimelerdeki gramer vecihlerini izaha kavuşturmuştur.

3. Kur'an da Müselles Kelimeler

Ru'aynî'nin eserinde yer verdiği Kur'ân'da üç hareke ile telaffuz edilen kelimelerden bazıları şunlardır:

3.1. حرفُ الهمزة (Hemze Harfi)

Hemze harfi ile ilgili فَأَجْمِعُوا أَمْزَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ “Siz de ortaklarınızı toplayın.”³³ âyetinde geçen

شُرَكَاءَكُمْ sözcüğündeki hemze merfû‘, mansûb ve mecrûr olarak okunmuştur.

3.1.1. Mansûb Vecih

Ru'aynî, شُرَكَاءَكُمْ sözcüğünde geçen hemzenin mansûb okunmasındaki muhtemel i'râb vecihlerini şu şekilde değerlendirmiştir:³⁴

- a. أَمْزَكُمْ sözcüğüne ma'tûftur. Bu durumda muzâf hazfedilmiş olup âyetin takdiri وَأَمْزْ شُرَكَاءَكُمْ şeklindedir.
- b. Âyetin anlamının kendisini açıkladığı mukadder bir fiil üzerine hamledilmiştir. Bu durumda âyetin takdiri ادعوا شركاءكم şeklinde olur. Übey b. Ka'b, ادعوا fiilini izhar ederek kendi mushafında zikretmiştir.
- c. شُرَكَاءَكُمْ sözcüğü mefûlün ma'ah konumunda olduğu için mansûb olmuştur.³⁵

3.1.2. Merfû' Vecih

Ru'aynî, Ebû Abdîrrahmân, Hasan, İbn Ebî İshâk, İsâ b. Ömer ve Yakûb'un شُرَكَاءَكُمْ sözcüğünü merfû' olarak okuduklarını belirttikten sonra sözcüğün merfû' okunmasındaki muhtemel i'râb vecihlerini şu şekilde değerlendirmiştir:

- a. فَأَجْمِعُوا sözcüğündeki zamire ma'tûftur. Mefûlün araya fasıl olarak girmesi, bu i'râb vechini güzelleştirmiştir.³⁶
- b. شُرَكَاءَكُمْ sözcüğü mübteda konumunda olup haber hazfedilmiştir. Bu durumda âyetin takdiri وَأَمْزْ شُرَكَاءَكُمْ فَلْيَجْمَعُوا أَمْزَكُمْ şeklinde olur.³⁷

3.1.3. Megrûr Vecih

Ru'aynî, شُرَكَاءَكُمْ sözcüğünün megrûr okunmasındaki i'râb vecihlerini ise şu şekilde değerlendirmiştir:

- a. أَمْزَكُمْ sözcüğündeki كُمْ zahirine ma'tûftur. Bu durumda muzâf hazfedilmiş olup âyetin takdiri وَأَمْزْ شُرَكَاءَكُمْ وَأَمْزْ şeklinde olur.³⁸

³³ Kur'an Yolu, 2012, Yûnus 10/71.

³⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 6, 7.

³⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 12.

³⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 13.

³⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 13, 14.

³⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 14.

Ru'aynî, âyetteki i'râb vechinin bir benzerinin de Ebû Duvâd'a (ö. 156/772) ait olan aşağıdaki şiirde geçtiğini ifade etmiştir:

أَكُلُّ امرئٍ تحسبُ امرأً ... ونارٍ تَوَقَّدُ بالليلِ ناراً

“Sen her adamı adam mı sanırsın. Ve sen her gece yanan ateşi ateş mi sanırsın”

Şiirde geçen نارٍ sözcüğü امرئ sözcüne ma'tûf olup şiirin takdiri أكُلُ نارٍ şeklindedir.³⁹

3.2. حرف الباء (Bâ Harfi)

Bâ harfi ile ilgili أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ “Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.”⁴⁰ âyetinde geçen رَبِّ sözcüğü merfû, mansûb ve mecrûr olarak okunmuştur.⁴¹

3.2.1. Mecrûr Vecih

Ru'aynî, âyette geçen رَبِّ sözcüğünü yedi kırâat imamının mecrûr olarak okuduğunu ifade ettikten sonra mecrûr olarak okunmasındaki muhtemel i'râb vecihlerini şu şekilde değerlendirmiştir:⁴²

a. رَبِّ sözcüğü الله sözcüğünden bedeldir.⁴³

b. رَبِّ sözcüğü الله sözcüğünün sıfatı konumundadır.⁴⁴

3.2.2. Mansûb Vecih

Ru'aynî, âyette geçen رَبِّ sözcüğünü Zeyd b. Alî (ö. 122/740) ve onun dışındaki bir topluluk tarafından mansûb olarak okunduğunu ifade ettikten sonra mansûb olarak okunmasındaki muhtemel i'râb vecihlerini şu şekilde değerlendirmiştir:

a. رَبِّ sözcüğü mahzûf bir fiille mansûb olup âyet رَبِّ الْعَالَمِينَ أعني takdirindedir.⁴⁵

b. Nidâ edatının hazfi ile mansûbtur. Ru'aynî, bu ihtimali zayıf görmüştür.⁴⁶

c. أَحْمَدُ لِلَّهِ cümlesinin محمد الله cümlesinin yerine kullanımı tevehhüm edilerek mansûb olmuştur. Bu durumda âyetin takdiri أَحْمَدُ لِلَّهِ مُحَمَّدُ اللَّهِ şeklinde olur. Ru'aynî, لا ليس زيدٌ بقائمٍ و لا (Zeyd ne ayakta ne de oturuyor) örneğinde olduğu gibi tevehhümün sadece atıfta gerçekleşebileceğini ifade ederek bu ihtimali de zayıf görmüştür. Zikri geçen örnekte قَائِدٌ sözcüğü ب harf-i cerrin hazfi tevehhüm edilerek mansûb olmuştur.⁴⁷

3.2.3. Merfû Vecih

Ru'aynî, رَبِّ sözcüğünün merfû olarak okunmasındaki irâb vechini şu şekilde değerlendirmiştir:

³⁹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 14.

⁴⁰ Fatiha 1/1.

⁴¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 18.

⁴² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 18.

⁴³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 18.

⁴⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 18.

⁴⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 18.

⁴⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 19.

⁴⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 19.

a. رَبْ sözcüğü mahzûf bir mübtedânın haberi olup âyetin takdiri هو رَبُّ العالمين şeklinde. Bu veche göre الرحمن ve الرحيم sözcükleri de merfû‘ olarak okunur.⁴⁸

Ru‘aynî, bu i‘râb vechini açıkladıktan sonra رَبْ sözcüğü ile şu bilgileri vermiştir:

رَبْ sözcüğü رَبًّا - يَرْبُ رَبًّا kökünden türetilmiş فَعَلَ vezninde bir mastar olup “ıslah etmek” anlamını ifade eder. Bazı âlimler, رَبْ kelimesinin kökeninin رَبٌّ olduğuna ve bu kelimenin bir ism-i fâil olup, فاعل vezninde geldiği görüşünü savunmuşlardır. Bu görüşe göre رَبْ sözcüğünde و يَرْبُ رجل بائِر و يَرْبُ رجل بائِر gibi elif harfi hazfedilmiştir.”⁴⁹

3.3. حرفُ التاء (“Tâ” Harfi)

“Tâ” Harfi ile ilgili وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ “Gerçekten onlara, inanan bir toplum için yol gösterici ve rahmet olarak, içinde tam bilgiye dayalı açıklamalar yaptığımız bir kitap getirdik.”⁵⁰ âyetinde geçen رحمة sözcüğündeki “tâ” (ت) harfi merfû‘, mansûb ve mecrûr olarak okunmuştur.⁵¹

3.3.1. Mansûb Vecih

Ru‘aynî, kırâatı seb‘a imamlarının رحمة sözcüğündeki “tâ” (ت) harfini mansûb olarak okuduklarını ifade ettikten sonra muhtemel i‘râb vecihlerini şu şekilde açıklamıştır:

a. هُدًى ve رحمة sözcükleri hâl konumundadırlar. Zülhâl ise كتاب sözcüğüdür. كتاب sözcüğü her ne kadar nekra bir kelime olsa da kendisine sıfat geldiği için marifeye yakınlaşmıştır. Bu veche göre âyetin takdiri هُدًى وَرَحْمَةً كتاب şeklinde.⁵²

b. Bir görüşe göre هُدًى ve رحمة sözcükleri mef‘ûlün leh konumunda oldukları için mansûb olmuşlardır.⁵³

3.3.2. Merfû‘ Vecih

Ebû Hayyân (ö. 745/1344), merfû‘ vecih ile okuyanı zikretmemiştir. Bu veche göre هُدًى ve رحمة sözcükleri mahzûf bir mübtedânın haberi olup âyetin takdiri هُدًى وَرَحْمَةً şeklinde.⁵⁴

3.3.3. Mecnûr Vecih

Ru‘aynî, Zeyd b. Alî’nin (ö. 122/740) رحمة sözcüğündeki “tâ” (ت) harfini mecrûr olarak okuduğunu ifade ettikten sonra muhtemel i‘râb vecihlerini şu şekilde açıklamıştır:

a. هُدًى ve رحمة sözcükleri mecrûr olup bedel konumundadırlar. Mübdelün minh ise كتاب sözcüğüdür.⁵⁵

⁴⁸ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 20.

⁴⁹ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 20.

⁵⁰ A‘râf 7/52.

⁵¹ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 39.

⁵² Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 39.

⁵³ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 39.

⁵⁴ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 39.

⁵⁵ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 39.

b. هُدًى ve رحمة sözcükleri mecrûr olup sıfat konumundadırlar. Mevsûf ise كتاب sözcüğüdür. Dil bilginlerinden Kisâî (ö. 189/805) ve Ferrâ (ö. 207/822) bu görüşü tercih etmişlerdir.⁵⁶

3.4. حرفُ الناء ("Sâ" Harfi)

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٌ إِلَّا اسْتَمْتَعُوا بِهِمْ وَهُمْ يُلْعَبُونَ "Ne zaman rablerinden kendilerine yeni bir ihtar gelse, onlar bunu kendileri oyun ve eğlence içinde iken dinlemişlerdir."⁵⁷ âyetinde geçen محدث sözcüğü mecrûr, merfû' ve mansûb olarak okunmuştur.⁵⁸

3.4.1. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

Yedi kıraat imamı âyette geçen محدث sözcüğünü mecrûr olarak okumuşlardır. Bu veche göre محدث sözcüğü ذَكْرٌ sözcüğünün sıfatı konumundadır.⁵⁹

3.4.2. Merfû' Kırâat (Okuma)

İbn Ebî Able, âyette geçen محدث sözcüğünü merfû' olarak okumuştur. Bu veche göre محدث sözcüğü ذَكْرٌ sözcüğünün sıfatı konumundadır. Çünkü âyette geçen مِنْ edatı zâid olup âyet مَا يَأْتِيهِمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٌ takdirindedir. الدار. örneğinde de مِنْ edatı zaid olup zikri geçen örnek مَا مِنْ أَحَدٍ فَاصِلٌ takdirindedir.⁶⁰

3.4.3. Mansûb Kırâat (Okuma)

Zeyd b. Alî, âyette geçen محدث sözcüğünü mansûb olarak okumuştur. Bu veche göre محدث sözcüğü hâl, ذَكْرٌ sözcüğü ise zülhâl konumundadır. ذَكْرٌ sözcüğü her ne kadar nekra olsa da مِنْ رَبِّهِمْ sıfatı ile tahsis edilmiştir.⁶¹

3.5. حرفُ الجيم ("Cîm" Harfi)

فَجَعَلَهُمْ جَذَادًا إِلَّا كَبِيرًا هُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ "(Onlar gidince) İbrâhim putları paramparça etti"⁶² âyetinde geçen جَذَادًا sözcüğündeki "cîm" (ج) harfi zamme, kesra ve fetha ile okunmuştur.⁶³

3.5.1. Zamme Kırâat

Kisâî (ö. 189/805) hariç kırâat-i seb'a imamları جَذَادًا sözcüğündeki "cîm" (ج) harfini zamme ile okumuşlardır. Bu veche göre جَذَادًا sözcüğünün çoğuludur.⁶⁴

3.5.2. Kesra Kırâat

Kisâî, âyette geçen جَذَادًا sözcüğündeki "cîm" (ج) harfini kesra ile okumuştur. Bu veche göre جَذَادًا sözcüğü جَذِيدٌ sözcüğünün çoğuludur.⁶⁵

⁵⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 39, 40.

⁵⁷ Enbiyâ 21/2.

⁵⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 59.

⁵⁹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*.

⁶⁰ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 59.

⁶¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 59.

⁶² Enbiyâ 21/58.

⁶³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 61.

⁶⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 61.

⁶⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 61.

Hârûn el-Atkî, Rûbe ve Sufyân b. Uyeyne âyette geçen الحمد sözcüğünü mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre الحمد sözcüğü mastar olup âyetin takdiri أحمد الله الحمد şeklidir. Bazı alimlere göre ise âyette geçen الحمد sözcüğü حمد maddesi dışındaki bir fiil ile mansûb olup âyetin takdiri اقرا الحمد لله şeklidir.⁷⁶

3.7.3. Mecerûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

Hasan ve Zeyd b. Alî, مِّنْ sözcüğünde olduğu gibi âyette geçen الحمد sözcüğündeki “dal” (د) harfini الله sözcüğündeki “lâm” (لام) harfinin harekesine tabi olarak mecerûr olarak okumuşlardır.⁷⁷

3.8. حرفُ الدال (“Zâl” Harfi)

﴿إِبْرَاهِيمَ﴾ soyundan da deyince”⁷⁸ âyetinde geçen ذُرِّيَّ sözcüğü zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.⁷⁹

3.8.1. Zamme Kırâat

Yedi kıraat imamı, âyette geçen ذُرِّيَّ sözcüğünü zamme ile okumuşlardır.⁸⁰

3.8.2. Kesra Kırâat

Zeyd b. Sabit (ö. 45/665) âyette geçen ذُرِّيَّ sözcüğünü kesra ile okumuştur.⁸¹

3.9. حرفُ الرَّاء (“Râ” Harfi)

﴿لَا تُضَارُّ وَالِدَهُ وَلَا مَوْلُودَهُ﴾ “Ne ana çocuğu yüzünden zarara uğratılsın ne de babası çocuğundan dolayı zarar görsün.”⁸² âyetinde geçen تُضَارُّ sözcüğü merfû‘, mansûb ve mecerûr olarak okunmuştur.⁸³

3.9.1. Merfû Kırâat (Okuma)

İbn Kesîr, Ebû Amr (ö. 154/771), Ya’kûb (ö. 205/821) ve Ebân b. Âsım, âyette geçen تُضَارُّ sözcüğünü merfû‘ olarak okumuşlardır. Bu veche göre تُضَارُّ sözcüğü haber konumunda olduğu için merfû olmuştur.⁸⁴

3.9.2. Mansûb Kırâat (Okuma)

Diğer kıraat imamları ise تُضَارُّ sözcüğünü mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre لَا edatı nehy edatı olup تُضَارُّ sözcüğü kendisi ile meczûm olmuştur.⁸⁵

3.9.3. Mecerûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

⁷⁶ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 66.

⁷⁷ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 67.

⁷⁸ Bakara 2/124.

⁷⁹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 78.

⁸⁰ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 78.

⁸¹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 78.

⁸² Bakara 2/233.

⁸³ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 84.

⁸⁴ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 84.

⁸⁵ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 84.

Kıraat imamlarından Hasan, ayete geçen نَضَارُ sözcüğünü mecrûr olarak okumuştur. Bu veche göre sondaki “râ” harfi meczûm olduğundan dolayı sakin olmuş birinci “râ” harfi ise idğam dan dolayı sakin olmuştur. İltikâî sakineynden dolayı “râ” harfi kesra ile harekelenmiştir.⁸⁶

3.10. حرفُ الزَّاءِ (“Zây” Harfi)

المُصْبَاخُ فِي زُجَاجَةٍ “Kandil bir cam içindedir.”⁸⁷ âyetinde geçen زُجَاجَةٍ sözcüğündeki “zây” (ز) harfi zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.⁸⁸

3.10.1. Zamme Kıraatı

Yedi kıraat imamı, âyette geçen زُجَاجَةٍ sözcüğündeki “zay” (ز) harfini zamme ile okumuşlardır.⁸⁹

3.10.2. Kesra Kıraatı

Ebû Recâ (ö. 105/723-24) ve Nasr b. Asım (ö. 89/708), âyette geçen زُجَاجَةٍ sözcüğündeki “zay” (ز) harfini kesra ile okumuşlardır.⁹⁰

3.10.3. Fetha Kıraatı

İbn Ebî Able ve Nasr b. Asım, âyette geçen زُجَاجَةٍ sözcüğündeki “zay” (ز) harfini fetha ile okumuşlardır.⁹¹

3.11. حرفُ السِّينِ (“Sîn” Harfi)

وَيُوسُفَ “Eyyub’u, Yusuf’u (doğru yola iletmiştik)”⁹² âyetinde geçen يُوسُفَ sözcüğündeki “sîn” (س) harfi zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.⁹³

3.11.1. Zamme Kıraatı

Yedi kıraat imamı, âyette geçen يُوسُفَ sözcüğündeki “sîn” (س) harfini zamme ile okumuşlardır.⁹⁴

3.11.2. Fetha Kıraatı

Hasan, Talha, Yahyâ, A’meş ve İâs b. Ömer, âyette geçen يُوسُفَ sözcüğündeki “sîn” (س) harfini fetha ile okumuşlardır.⁹⁵

3.11.3. Kesra Kıraatı

⁸⁶ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 85.

⁸⁷ Nûr 24/35.

⁸⁸ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 100.

⁸⁹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 100.

⁹⁰ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 100.

⁹¹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 100.

⁹² En’am 6/84.

⁹³ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 102.

⁹⁴ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 102.

⁹⁵ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 102.

Talha b. Musarrıf ve Cahderî (ö. 128/744), âyetle geçen يُوَسِّفُ sözcüğündeki “sîn” (س) harfini kesra ile okumuşlardır.⁹⁶

Fasih olan ise “sîn” (س) harfinin zamme ile okunmasıdır.⁹⁷

3.12. حَرْفُ الشَّيْنِ (“Şîn” Harfi)

شَرِبَ “Hem de susamış develerin suya kanmaz içişleriyle”⁹⁸ âyetinde geçen شَرِبَ sözcüğü zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.⁹⁹

3.12.1. Zamme Kıraatı

Nâfi‘, Âsım ve Hamza, âyetle geçen شَرِبَ sözcüğü zamme ile okumuşlardır. Bu veche göre شَرِبَ sözcüğü mastardır.¹⁰⁰

3.12.2. Fetha Kıraatı

A‘rec, Mâlik b. Dinâr (ö. 131/748) ve İbn Cüreyc (ö. 150/767), âyetle geçen شَرِبَ sözcüğünü fetha ile okumuşlardır. Bu veche göre شَرِبَ sözcüğü mastardır.¹⁰¹

3.12.3. Kesra Kıraatı

Mücâhid (ö. 103/721) ve Ebû Osmân el-Hindî, âyetle geçen شَرِبَ sözcüğünü kesra ile okumuşlardır. Bu veche göre شَرِبَ sözcüğü mastar değil, isimdir.¹⁰²

3.13. حَرْفُ الصَّادِ (“Sâd” Harfi)

“İçinizden mümin ve hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse...”¹⁰³ âyetinde geçen اِخْصَانُ sözcüğündeki “sâd” (ص) harfi fetha, kesra ve zamme ile okunmuştur.¹⁰⁴

3.13.1. Fethalı Kıraatı

Kisâî (ö. 189/805) dışındaki diğer kıraatı seba imamları, âyetle geçen اِخْصَانُ sözcüğündeki “sâd” (ص) harfini fetha ile okumuşlardır. Bu veche göre اِخْصَانُ sözcüğü ism-i mef‘ûl olup âyetin takdiri بِالْإِسْلَامِ أَوْ بِالزَّوْجِ أَوْ بِالزَّوْجِ أَوْ بِالزَّوْجِ AŞKİNDİR.¹⁰⁵

3.13.2. Kesra Kıraatı

Kisâî, âyetle geçen اِخْصَانُ sözcüğündeki “sâd” (ص) harfini kesra ile okumuştur. Bu veche göre اِخْصَانُ sözcüğü ism-i fâil olup âyetin anlamı أَهْمَنْ أَهْمَنْ فُرُوجَهُنَّ AŞKİNDİR.¹⁰⁶

⁹⁶ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 102.

⁹⁷ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 102.

⁹⁸ Vâkıa 56/55.

⁹⁹ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 109.

¹⁰⁰ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 109.

¹⁰¹ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 109.

¹⁰² Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 109.

¹⁰³ Nisâ 4/25.

¹⁰⁴ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 110.

¹⁰⁵ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 110.

¹⁰⁶ Ru‘aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 110.

3.13.3. Zamme Kırâatı

Yezîd b. Kuteyb, âyetle geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “sâd” (ص) harfini zamme ile okumuştur. Bu veche göre “sâd” (ص) harfinin zamme olan harekesi “mîm” (م) harfinin zamme harekesine uyum sağlamıştır.¹⁰⁷

Ancak yedi kıraat imamı, *وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ* “*Evlî kadınlar (size haram kılındı)*”¹⁰⁸ âyetinde geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “sâd” (ص) harfini fetha ile okumuşlardır.¹⁰⁹

3.14. حرف الضاد (“Dâd” Harfi)

وَكَايِنُ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَتُرُونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ “*Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki onlar bu delillerden yüz çevirerek geçip giderler.*”¹¹⁰ âyetinde geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “dâd” (ص) harfi mecrûr, merfû ve mansûb olarak okunmuştur.¹¹¹

3.14.1. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

Yedi kıraat imamı, âyetle geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “dâd” (ص) harfini mecrûr olarak okumuşlardır. Bu veche göre *الْأَرْضِ* sözcüğü *السَّمَوَاتِ* sözcüğü üzerine matûf olup âyetin takdiri *الْأَرْضِ* *وَكَايِنُ مِنْ آيَةٍ فِي* şeklindedir.¹¹²

3.14.2. Merfû Kırâat (Okuma)

İkrime ve Amr b. Fâid, âyetle geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “dâd” (ص) harfini merfû olarak okumuşlardır. Bu veche göre *الْأَرْضِ* sözcüğü mübtedâ *يَتُرُونَ* ise haberi olup âyetin anlamı *يَتُرُونَ عَلَيْهَا* şeklindedir. *عَلَيْهَا* ve *عَنْهَا* sözcüklerindeki zamirler *الْأَرْضِ* sözcüğüne racidirler.¹¹³

3.14.3. Mansûb Kırâat (Okuma)

Es-Süddî (ö. 127/745), âyetle geçen *الْأَرْضِ* sözcüğündeki “dâd” (ص) harfini mansûb olarak okumuştur. Bu veche göre *الْأَرْضِ* sözcüğü mukadder bir fiil ile mansûb olup âyetin takdiri *الْأَرْضِ* *يَطُونُ* şeklindedir. Aynı şekilde *يبدأ مرثُ به* örneğinde de *يبدأ* sözcüğü mukadder bir fiil ile mansûb olup zikri geçen örneğin takdiri *يبدأ مرثُ به* şeklindedir.¹¹⁴

3.15. حرف العين (“Ayn” Harfi)

وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ “*Allah, onların ileri sürdüğü vasıflardan uzak ve yücedir. O, göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır.*”¹¹⁵ âyetinde geçen *بَدِيعُ* sözcüğü merfû, mansûb ve mecrûr olarak okunmuştur.¹¹⁶

¹⁰⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 110, 111.

¹⁰⁸ Nisâ 4/24.

¹⁰⁹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 110.

¹¹⁰ Yûsuf 12/105.

¹¹¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 118.

¹¹² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 118.

¹¹³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 118.

¹¹⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 118, 119.

¹¹⁵ En'âm 6/100, 101.

¹¹⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 122.

3.15.1. Merfû Kırâat (Okuma)

Yedi kıraat imamı, âyetle geçen بَدِيع sözcüğünü merfû olarak okumuşlardır. Bu veche göre بَدِيع sözcüğü mahzûf bir mübtedânın haberi olup ayetin takdiri بَدِيع هُو şeklinde. Ebu'l-Bekâ'ya göre ise بَدِيع sözcüğü تَعَالَى fiilinin failidir.¹¹⁷

3.15.2. Mansûb Kırâat (Okuma)

Şâz olarak okunmuştur. Bu veche göre بَدِيع sözcüğü medih üzere mansûb olmuştur.¹¹⁸

3.15.3. Mecnûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

Mansûr, âyetle geçen بَدِيع sözcüğünü mecnûr olarak okumuştur. Bu veche göre بَدِيع sözcüğü اَللّٰهُ اَعْلَمُ âyetinde geçen اَللّٰهُ sözcüğünün atf-ı beyânı konumundadır.¹¹⁹

3. 16. حَرْفُ الْغَيْن ("Gayn" Harfi)

اَللّٰهُ اَعْلَمُ "Onlar sizin çetin gücünüzü görsünler."¹²⁰ âyetinde geçen اَعْلَمُ sözcüğündeki "gayn" (غ) harfi kesra, fetha ve zamme ile okunmuştur.¹²¹

3.16.1. Kesra Kırâatı

Yedi kıraat imamı, âyetle geçen اَعْلَمُ sözcüğündeki "gayn" (غ) harfini kesra ile okumuşlardır.

3.16.2. Fethalı Kırâatı

A'meş (ö. 148/765), Ebân ve el-Mufaddal, âyetle geçen اَعْلَمُ sözcüğündeki "gayn" (غ) harfini fetha ile okumuştur.¹²²

3.16.3. Zamme Kırâatı

İbn Ebî Able ve Ebân, âyetle geçen اَعْلَمُ sözcüğündeki "gayn" (غ) harfini zamme ile okumuşlardır.¹²³

3.17. حَرْفُ الْفَاء ("Fâ" Harfi)

اَللّٰهُ اَعْلَمُ "Kâf. Şanı yüce Kur'an'a yemin olsun"¹²⁴ âyetinde geçen اَعْلَمُ sözcüğündeki "fâ" (ف) harfi zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.¹²⁵

3.17.1. Zamme Kırâatı

¹¹⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 122.

¹¹⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 122.

¹¹⁹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 122.

¹²⁰ Tevbe 9/123.

¹²¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 125.

¹²² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 125.

¹²³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 125.

¹²⁴ Kâf 50/1.

¹²⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 133.

Hârûn, İbnu's-Sameyfa ve Hasan, âyette geçen قَ sözcüğündeki “fâ” (ف) harfini zamme ile okumuşlardır. Bu veche göre قَ sözcüğü حَيْثُ sözcüğünde olduğu gibi zamme üzere mebnîdir.¹²⁶

3.17.2. Fethalı Kıraatı

İsâ, ayette geçen قَ sözcüğündeki “fâ” (ف) harfini fetha ile okumuştur. Bu vecihte telaffuz kolaylığı göz önünde bulundurularak fetha tercih edilmiştir.¹²⁷

3.17.3. Kesra Kıraatı

Hasan, İbn Ebî İshâk ve Ebu's-Semmâl, âyette geçen قَ sözcüğündeki “fâ” (ف) harfini kesra ile okumuşlardır. Bu veche göre iltikâi sakineynden dolayı kesra ile harekelenmiştir.¹²⁸

3.18. حرفُ القاف (“Kâf” Harfi)

وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ “Hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar meydana getirdik.”¹²⁹ âyetinde geçen قِنْوَانٌ sözcüğündeki “kaf” (ق) harfini kesra, zamme ve fetha ile okunmuştur.¹³⁰

3.18.1. Kesra Kıraatı

Yedi kıraat imamı, âyette geçen قِنْوَانٌ sözcüğündeki “kaf” (ق) harfini kesra ile okumuşlardır. Bu veche göre قِنْوَانٌ sözcüğü cemî kesre (çokluk çoğulu) olup müfredi قِنْوٌ şeklinde gelmektedir. Cemi kille (azlık çoğulu) ise أَقْنَاءٌ şeklinde gelmektedir.¹³¹

3.18.2. Zamme Kıraatı

A'meş ve Heffâf âyette geçen قِنْوَانٌ sözcüğündeki “kaf” (ق) harfini zamme ile okumuşlardır. Bu veche göre قِنْوَانٌ sözcüğü قِنْوٌ sözcüğünün çoğulu olup ذَنْبٌ ve ذُوبَانٌ sözcüklerinde olduğu gibi müfredi قِنْوٌ şeklinde gelir.¹³²

3.18.3. Fethalı Kıraatı

A'rec (ö. 117/735), âyette geçen قِنْوَانٌ sözcüğündeki “kaf” (ق) harfini fetha ile okumuştur. Bu veche göre قِنْوَانٌ sözcüğü السَّعْدَانِ sözcüğünde olduğu gibi çoğul isimdir. Çünkü فَعْلَانٌ vezni cemi mükesser (kırık çoğul) vezinlerinden değildir.¹³³

Ayette geçen قِنْوَانٌ sözcüğü mübtedâ, مِنَ النَّخْلِ sözcüğü haber konumundadır. مِنَ طَلْعِهَا sözcüğü ise مِنَ النَّخْلِ sözcüğünden bedeldir.¹³⁴

¹²⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 133.

¹²⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 133.

¹²⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 133.

¹²⁹ En'âm 6/99.

¹³⁰ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 136.

¹³¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 136.

¹³² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 136.

¹³³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 136.

¹³⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 137.

3.19. حرفُ الكاف (“Kâf” Harfi)

مَالِكٌ يَوْمَ الدِّينِ “Ödül ve ceza gününün tek hakimi”¹³⁵ âyetinde geçen مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfi elif harfi ile birlikte ve elif harfi olmadan mecrûr, merfû ve mansûb olarak okunmuştur.¹³⁶

3.19.1. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma) (Elif harfi olmadan)

Asım ve Kisâi dışındaki kıraat imamları, âyette geçen مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini mecrûr olarak okumuşlardır. Ayrıca sahabe ve tabiinden bir grup da bu şekilde okumuşlardır. Bu veche göre مَالِكٌ sözcüğü مَالِكٌ sözcüğünün sıfatı konumundadır. مَالِكٌ sözcüğünün يَوْمٌ sözcüğüne izafeti mahza (hakiki) izafet olduğundan Ru’aynî, مَالِكٌ sözcüğünün sıfat olmasında herhangi bir proplem olmadığını ifade etmiştir. Bir görüşe göre مَالِكٌ sözcüğü مَالِكٌ sözcüğünden bedeldir. Ancak مَالِكٌ sözcüğü müştâk olduğundan Ru’aynî bu görüşün zayıf olduğunu ifade etmiştir.¹³⁷

3.19.2. Merfû‘ Kırâat (Okuma) (Elif harfi olmadan)

Muvarrik el-İclî (ö. 105/723), âyette geçen مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini merfû‘ olarak okumuşlardır. Bu veche göre مَالِكٌ sözcüğü katı‘ üzere merfû olup âyetin takdiri هُوَ مَالِكٌ şeklindedir.¹³⁸

3.19.3. Mansûb Kırâat (Okuma) (Elif harfi olmadan)

Ebû Nevfel Amr b. Müslim ve Ebû Hayve âyette geçen مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre مَالِكٌ sözcüğü katı‘ üzere mansûb olup âyetin takdiri أَمْدَحَ مَلِكٌ يَوْمَ الدِّينِ şeklindedir.¹³⁹

3.19.4. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma) (Elif harfi ile)

Asım ve Kisâi, مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini elif harfi ile mecrûr olarak okumuşlardır. Bu veche göre مَالِكٌ sözcüğü مَالِكٌ lafzâ-i celâlin sıfatı olur.¹⁴⁰

3.19.5. Mansûb Kırâat (Okuma) (Elif harfi ile)

İbnu’s-Sameyfa‘ ve Osmân b. Ebî Süleymân, مَالِكٌ sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini elif harfi ile mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre مَالِكٌ sözcüğü katı‘ veya nidâ üzere mansûb olmuştur. Peygamberimiz (s.a.v)’in bazı gazvelerinde يَا مَالِكٌ يَوْمَ الدِّينِ dediği de rivayet edilmiştir.¹⁴¹

3.19.6. Merfû‘ Kırâat (Okuma) (Elif harfi ile)

¹³⁵ Fâtîha 1/4.

¹³⁶ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 142.

¹³⁷ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 142.

¹³⁸ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 142.

¹³⁹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 143.

¹⁴⁰ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 143.

¹⁴¹ Ru’aynî, *Tuhfetu’l-akrân*, 144.

Ebû Hayve, مالك sözcüğündeki “kâf” (ك) harfini elif harfi ile merfû‘ olarak okumuştur. Bu veche göre مالك sözcüğü katı‘ üzere mansûb olup âyetin takdiri هو مالك şeklindedir.¹⁴²

3.20. حرف اللام (“Lâm” Harfi)

فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ۖ يُكَايِنُ; بَاسْأَلَكُمْ مَشْهَدِينَ. *“Yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedin. Ayaklarınızı da topuk kemiklerine kadar (yıkayın).”*¹⁴³ âyetinde geçen ارجلكم sözcüğündeki “lâm” (ل) harfi mecrûr, mansûb ve merfu‘ olarak okunmuştur.¹⁴⁴

3.20.1. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

İbn Kesîr, Ebû Amr, Hamza, Ebû Bekr, Enes, İkrime, Şa‘bî, Bâkır, Katâde ve Dahhâk, âyette geçen ارجلكم sözcüğündeki “lâm” (ل) harfini mecrûr olarak okumuşlardır. Cer kıraati ile ilgili ileri sürülen görüşlerden bazıları şunlardır:¹⁴⁵

a. ارجلكم sözcüğünün mecrûr olarak okunması cerri civâr sebebiyledir. Ru‘aynî, cerri civarın atıfta gerçekleşmediğini bilakis sıfatta gerçekleştiğini ileri sürerek bu görüşü zayıf görmüştür. Bir görüşe göre ise cerri civâr şiire hastır.

b. ارجلكم sözcüğü mukadder bir harf-i cer ile mecrûr olup âyetin takdiri افعلوا بأرجلكم الغسل şeklindedir.

Ru‘aynî, âyette اغسلوا fiilinin hafzedildiğini âyetin ارجلكم وَاغْسِلُوا اَرْجُلَكُمْ takdirinde olduğunu ifade etmiştir. اغسلوا (yıkayın) fiilinin anlamı امسحوا (meshedin) fiilinin anlamına yakın olduğu için اغسلوا fiili hafzedilmiştir. Daha sonra ارجلكم sözcüğü رُءُوسِكُمْ sözcüğüne atfedilmiştir.¹⁴⁶

3.20.2. Mansûb Kırâat (Okuma)

Nâfî, İbn Amir, Kisâî ve Hafs, âyette geçen ارجلكم sözcüğündeki “lâm” (ل) harfini mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre ارجلكم اَيْدِيَكُمْ sözcüğüne matûftur. Bu veche göre cümle matûf ve matûfun aleyh arasına fasıla olarak girmiştir. Ancak Ebu'l-Bekâ el-Kelevî (ö. 1095/1684), matûf ile matûfun aleyh arasına cümle şeklinde bir fasıla girmesinin caiz olduğunu ve bu konuda ittifak olduğunu söylemiştir.¹⁴⁷

3.20.3. Merfû‘ Kırâat (Okuma)

Hasan, âyette geçen ارجلكم sözcüğündeki “lâm” (ل) harfini mecrûr olarak okumuştur. Bu veche göre ارجلكم sözcüğü mübtedâ konumunda olup haber ise hafzedilmiştir. Zikri geçen âyetin takdiri ارجلكم مَفْسُولَةٌ إِلَى الْكَعْبَيْنِ şeklindedir.¹⁴⁸

3.21. حرف الميم (“Mîm” Harfi)

¹⁴² Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 144.

¹⁴³ Mâide 5/6.

¹⁴⁴ Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 152.

¹⁴⁵ Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 152, 153.

¹⁴⁶ Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 153, 154.

¹⁴⁷ Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 154.

¹⁴⁸ Ru‘aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 155.

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ "Rahmân ve Rahîm"¹⁴⁹ ayetinde geçen الرَّحِيم sözcüğündeki "mîm" (م) harfi mecrûr, mansûb ve merfû olarak okunmuştur.¹⁵⁰

3.21.1. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

Yedi kıraat imamı, âyette geçen الرَّحِيم sözcüğündeki "mîm" (م) harfini mecrûr olarak okumuşlardır. Bu veche göre الرَّحِيم sözcüğü الله lafzâ-i celâlin sıfatı konumundadır.¹⁵¹

3.21.2. Mansûb Kırâat (Okuma)

Ebu'l-Aliye (ö. 90/790), İbnu's-Sameyfa ve İsâ b. Ömer (ö. 149/766), âyette geçen الرَّحِيم sözcüğündeki "mîm" (م) harfini mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre الرَّحِيم sözcüğü katı' üzere mansûb olup ayet امدح الرحيم takdirindedir.¹⁵²

3.21.3. Merfû' Kırâat (Okuma)

Ebû Rezîn el-Ukaylî ve Rebi b. Huşeym (ö. 65/685), âyette geçen الرَّحِيم sözcüğündeki "mîm" (م) harfini merfû' olarak okumuşlardır. Bu veche göre الرَّحِيم sözcüğü katı' üzere merfû' olup ayetin takdiri هو الرحيم şeklindedir.¹⁵³

3.22. حرف النون ("Nûn" Harfi)

يُونُس Yunus'a, Harun'a"¹⁵⁴ ayetinde geçen يُونُس sözcüğündeki "nûn" (ن) harfi zamme, fetha ve kesra ile okunmuştur.¹⁵⁵

3.22.1. Zamme Kırâatı

Yedi kıraat imamı, âyette geçen يونس sözcüğündeki "nûn" (ن) harfini zamme ile okumuşlardır.¹⁵⁶

3.22.2. Fethalı Kırâatı

en-Nehâî ve İbn Vessâb, âyette geçen يونس sözcüğündeki "nûn" (ن) harfini fetha ile okumuştur.¹⁵⁷

3.22.3. Kesra Kırâatı

Nâfi' (ö. 169/785), âyette geçen يونس sözcüğündeki "nûn" (ن) harfini kesra ile okumuştur.¹⁵⁸

3.23. حرف الواو ("Vâv" Harfi)

¹⁴⁹ Fatıha 1/3.

¹⁵⁰ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 161.

¹⁵¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 161.

¹⁵² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 161.

¹⁵³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 161.

¹⁵⁴ Nisâ 163.

¹⁵⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 177.

¹⁵⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 177.

¹⁵⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 178.

¹⁵⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 178.

وَسَيَخْلُقُونَ بِاللَّهِ لَوْ اسْتَطَعْنَا خَرَجْنَا مَعَكُمْ *“Gücümüz olsaydı seninle beraber sefere çıkardık diye yemin edecekler.”*¹⁵⁹ âyetinde geçen لَوْ sözcüğündeki “vâv” (و) harfi kesra, fetha ve zamme ile okunmuştur.¹⁶⁰

3.23.1. Kesra Kıraatı

Yedi kıraat imamı, ayette geçen لَوْ sözcüğündeki “vâv” (و) harfini kesra ile okumuştur. Bu veche göre “vâv” (و) harfinin kesra ile harekelenmesi iltikâi sakineynden dolayıdır.¹⁶¹

3.23.2. Fethalı Kıraatı

Hasan, ayette geçen لَوْ sözcüğündeki “vâv” (و) harfini fetha ile okumuştur. Bu veche göre “vâv” (و) harfi önceki kelimenin harekesine uyumlu olması için fetha ile harekelenmiştir.¹⁶²

3.23.3. Zamme Kıraatı

A'meş (ö. 148/765) ve Zeyd b. Alî (ö. 122/740), ayette geçen لَوْ sözcüğündeki “vâv” (و) harfini fetha ile okumuşlardır. Bu veche göre cemi (çoğul) vavına hamledilerek “vâv” (و) harfi zamme ile okunmuştur.¹⁶³

3.24. حرفُ الهاء (“He” Harfi)

وَهَنَ (Zekeriyya) ‘Benim kemiklerim zayıfladı’ dedi” ayetinde geçen وَهَنَ sözcüğündeki “he” (ه) harfi fetha, zamme ve kesra ile okunmuştur.¹⁶⁴

3.24.1. Fethalı Kıraatı

Yedi kıraat imamı, ayette geçen وَهَنَ sözcüğündeki “he” (ه) harfini fetha ile okumuşlardır.¹⁶⁵

3.24.2. Kesra Kıraatı

A'meş, ayette geçen وَهَنَ sözcüğündeki “he” (ه) harfini fetha ile okumuştur.¹⁶⁶

3.24.3. Zamme Kıraatı

Bir kavim âyette geçen وَهَنَ sözcüğündeki “he” (ه) harfini fetha ile okumuştur.¹⁶⁷

Bu kıraatlerden en fasih olanı fetha kıraatidir.¹⁶⁸

3.25. حرفُ الياء (“Yâ” Harfi)

¹⁵⁹ Tevbe 9/42.

¹⁶⁰ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 188.

¹⁶¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 188.

¹⁶² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 188.

¹⁶³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 188.

¹⁶⁴ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 191.

¹⁶⁵ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 191.

¹⁶⁶ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 191.

¹⁶⁷ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 191.

¹⁶⁸ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 191.

وَصَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ "Sizi Mescid-i Haram'a sokmayan ve kurbanları..."¹⁶⁹ ayetinde geçen الهدي sözcüğü mansûb, mecrûr ve merfû olarak okunmuştur.¹⁷⁰

3.25.1. Mansûb Kırâat (Okuma)

Yedi kıraat imamı, ayette geçen الهدي sözcüğünü mansûb olarak okumuşlardır. Bu veche göre الهدي sözcüğü صَدُّوْكُمْ sözcüğündeki zamire matûftur.¹⁷¹

3.25.2. Mecrûr (Kesralı) Kırâat (Okuma)

el-Cu'fî, ayette geçen الهدي sözcüğünü mecrûr olarak okumuştur. Bu veche göre الهدي sözcüğü الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ cümlesine matûf olup âyet وَعَنْ نَحْرِ الْهَدْيِ takdirindedir.¹⁷²

3.25.3. Merfû Kırâat (Okuma)

Bir grup ayette geçen الْهَدْيِ sözcüğünü merfû olarak okumuştur. Bu veche göre الهدي sözcüğü nâibul fâil olup meçhûl fiil ise hazfedilmiştir. Ayet وَصَدُّ الْهَدْيِ takdirindedir. Bir görüşe göre الْهَدْيِ sözcüğü mübteda konumunda haber ise hazfedilmiştir. Ayet الْهَدْيِ مَصْدُودٌ takdirinde olup cümle hâl konumundadır.¹⁷³

Sonuç / Conclusion

Müselles olgusu Arapçanın zenginliğini gösteren en önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir. Ru'aynî, Kur'ân'da müselles olarak okunabilen kelimeleri bir araya getirmiş ve bu konuda önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Arapça kelimelerin büyük çoğunluğunun üç harfli köklerden (sülâsi kökler) türemesi, bu yapıyı anlamayı dil öğreniminde vazgeçilmez kılar. Bu sistemi kavramak, kelime dağarcığınızı katlayarak artırmanın anahtarıdır; zira aynı kökten gelen onlarca farklı kelimenin temel anlamını kolayca kavrayabilir, hatta bilmediğiniz kelimelerin anlamlarını bile tahmin edebiliriz. Kelimelerin farklı vezinlere girerek nasıl fiil, isim, sıfat veya zaman gibi farklı anlamlar kazandığını bilmek, dilin mantıksal yapısını çözmemizi ve Arapça metinleri çok daha derinlemesine anlamamızı sağlar. Kısacası, üç harfli kökleri anlamak, Arapça'nın karmaşık gibi görünen kelime türetme sistemini basitleştiren ve dilin kapılarını sonuna kadar aralayan bir anahtar görevi görür.

Üç harfli bir kökten türeyen birçok farklı kelime olabilir. Bu kelimelerin türevlerini ve Kur'an'da hangi ayetlerde, hangi bağlamlarda kullanıldığını incelemek, o kökün anlam yelpazesini genişletmenize yardımcı olur. Güvenilir tefsirlerden ve lügatlerden yararlanarak bu türevleri araştırmak, derinlemesine bir kavrayış sunar.

Bir kelimenin anlamı, tek başına ele alındığında tam olarak anlaşılamayabilir. Kur'an âyetleri bir bütünlük içinde incelenmelidir. Bir kelimenin geçtiği âyeti, ondan önceki ve sonraki âyetlerle birlikte bağlam içinde değerlendirmek, kelimenin o spesifik durumda ne anlama geldiğini kavramak için gereklidir. Aynı kökten gelen kelimeler, farklı bağlamlarda farklı anlamlara sahip olabilir.

¹⁶⁹ Fetih 48/25.

¹⁷⁰ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 193.

¹⁷¹ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 193.

¹⁷² Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 193, 194.

¹⁷³ Ru'aynî, *Tuhfetu'l-akrân*, 194.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça | References

Askalânî, Şihâbuddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer. *ed-Düreru'l-kâmine fi'l-a'yânî'l-mietî's-sâmine*. 4 Cilt. Haydarâbâd: Dârietu'l-Ma'ârifu'l-İslâmiyye, 1414/1993.

Askalânî, Şihâbuddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer. *İnbâu'l-gumr bi ebnâi'l-umur*. thk. Hasan Habeşî. 4 Cilt. Mısır: Vizâretu'l-Evkâf, 1419/1998.

Bağdâdî, İsmâil Paşa. *Hediyyetu'l-'ârifin esmâul müellifin ve âsâru'l-musannifin*. 2 Cilt. İstanbul: Müessesetü'-t-Târihu'l-Arabî, 1951.

Bağdatlı İsmail Paşa, *İzâhu'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn*. 2 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ts.

Durmuş, İsmail. "Ru'aynî", *TDV İslam Ansiklopedisi*. Erişim 15 Kasım 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/Ru'aynî>.

Durmuş, İsmail-Çelebi, Muharrem, "Müselles", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 20 Aralık 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/Müselles>

Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Yakûb. *ed-Ğururu'l müselles ve'd dururu'l-mubessese*. thk. Süleymân b. İbrâhim b. Muhammed el-Âyid. Riyâd: Mektebetu Nizâr Mustafâ el-Bâz, 1461/2000.

Fîrûzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Yakûb. *el-Kâmusu'l-muhit*. Beyrût: Dâru'l-Marife, 1430/2009.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem el-Mısırî. *Lisânu'l-Arab*. 7 Cilt. Beyrût: Dâr-u Sâdir, 1968.

İbn Tağriberdî, Cemâluddîn Ebu'l-Mehâsin Yûsuf el-Atâbekî. *en-Nucûmu'z-zâhire fi mulûki Misra ve'l-Kâhire*. 16 Cilt. Mısır: Vizâretu'l-Evkâf, 1383/1963.

İbnu'l-Cezerî, Şemsuddîn Ebu'l-Hayr Muhammed b. Muhammed. *Gâyetu'n-nihâye*. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2006/1427.

Kâtip Çelebi, Hacı Halife Mustafâ b. Abdillâh. *Keşfu'z-zunûn 'an esâmi'l-kutubi ve'l-funûn*. 2 Cilt. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.

Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, çev. Hayreddin Karaman vd. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

Ma'n, Müştâk Abbâs. *el-Mu'cemu'l-mufasssal fi fikhu'l-luga*. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1422/2001.

Ru'aynî, Ebû Ca'fer Şihâbuddîn Ahmed b. Yûsuf b. Mâlik b. İsmâil. *Tuhfetu'l-akrân fimâ kurî'e bi't-teslîs min hurûfi'l-Kur'ân*. thk. Alî Hüseyin el-Bevvâb. Riyâd: Dâru Kunûzi İşbiliyâ, 1238/2007.

Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân. *Buğyetu'l-vuât fî tabakâti'l-lugaviyyîn ve'n-nuhât*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim. 2 Cilt. Kâhire: Matba'âtu İsâ el-Bâbî el-Halebî, 1384/1965.

Tilmisânî, Ahmed b. el-Makarrî. *Nefhu't-tîb min ğusni'l-Endulusi'r-ratîb*. thk. İhsân Abbâs. 8 Cilt. Beyrût: Dâru Sâdır, 1388/1968.

Zirikî, Muhammed Hayruddîn b. Mahmud b. Muhammed b. Alî b. Fâris. *el-'A'lâm*. 10 Cilt. Beyrût: Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, 2002.